

ตัวตน คนมลายูมุสลิม ในเขตเมืองยะลา

คนมลายูมุสลิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีอยู่อย่างหลากหลายในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งดำรงชีวิต ทำมาหากิน และอยู่อาศัย ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น คนไทย คนจีน และคนปากีสถาน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ใช้ภาษามลายู และมีการใช้ชีวิตที่ผูกโยงอยู่กับวัฒนธรรมมลายูผสมกับคำสอนทางศาสนาอิสลาม ถือเป็นวัตรปฏิบัติที่มีอยู่ในชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต สามารถพบเห็นและรับรู้ลักษณะที่บ่งชี้ เช่น การแต่งกาย ภาษาพูด และอาหารการกินก็ต้องเป็นอาหารที่อนุมัติตามหลักศาสนาอิสลามหรือที่เรียกว่า “อาหารฮาลาล” รวมถึงลักษณะอื่นๆ ที่จะสามารถรับรู้ได้จากการดำรงชีวิต เช่น การประกอบศาสนกิจในศาสนาอิสลาม การไปทำกิจกรรมที่มีสยิด การมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมมลายู เช่น การละเล่น การแสดง เป็นต้น สำหรับคนมลายูมุสลิมในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา ปัตตานี นราธิวาส สงขลา และสตูล) และมีการเรียกกลุ่มคนดังกล่าวนี้ในหลากหลายลักษณะ เช่น เรียก “คนไทยมุสลิม” เป็นการเรียกที่ไม่พิจารณาว่ามีชาติพันธุ์ใด แต่ถือเป็นคนไทยที่มี

สัญชาติไทย หรืออาศัยอยู่ในประเทศไทย หรือเรียกว่า “คนไทยเชื้อสายมลายู” เป็นคนไทยที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคใต้ตอนล่าง และมีเชื้อสายมลายู รวมถึงการเรียกว่า “คนไทยมุสลิมเชื้อสายมลายู” เป็นการเน้นถึงความเป็นคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม และเป็นคนเชื้อสายมลายูด้วยนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ความเป็นคนมลายูบางครั้งก็ไม่อาจแยกจากความเป็นมุสลิมได้อย่างเด่นชัด เนื่องจากคนมลายูหรือชาติพันธุ์มลายู แม้ไม่ได้เป็นคนมุสลิมทั้งหมด แต่การกล่าวถึงคนมลายูก็จะเข้าใจได้ว่าส่วนใหญ่เป็นคนที่นับถือศาสนาอิสลาม ทำให้ความเป็นมลายูและความเป็นคนมุสลิมไม่สามารถแยกออกได้อย่างชัดเจน เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทยก็จะเข้าใจได้ว่าส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งคนมลายูมุสลิมจะเรียกตัวเองว่า “ออแชนายู” ออแชน แปลว่า คน นายู หมายถึง มลายู ออแชนายูจึงหมายถึงคนมลายูมุสลิม และจะเรียกคนมุสลิมที่มาจากจังหวัดอื่นของประเทศไทย เช่น สงขลา นครศรีธรรมราช กรุงเทพฯ ว่า “ออแชนอิสแล (คนอิสลาม)” ไม่รวมเรียกว่าออแชนายู เพราะไม่ใช่คนมุสลิมที่มีเชื้อสายมลายู

คอลัมน์พิเศษ “ย่อยวิทยานิพนธ์” ฉบับนี้ จะบอกเล่าเกี่ยวกับตัวตนคนมลายูในเขตเมืองยะลา โดยผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาที่จังหวัดยะลา ในเขตเทศบาลนครยะลา ชุมชนตลาดเก่าและย่านสายกลาง ศึกษาพื้นที่ทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองที่มีผลต่อการสร้างตัวตนของคนมลายู ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ของนายนิยามอล อาแยมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม พ.ศ. 2555

ชุมชนตลาดเก่าเป็นชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครยะลา คนมลายูมุสลิมส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดเก่า ซึ่งสามารถเห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งทางวัฒนธรรมและความเป็นอยู่เป็นที่ตั้งของมัสยิดกลางประจำจังหวัดยะลา ซึ่งสามารถเห็นการใช้ชีวิตของคนมุสลิมมาทำกิจกรรมทางศาสนา ณ สถานที่แห่งนี้ มีการทำการค้าหลากหลายรูปแบบ มีผู้คนตั้งบ้านเรือนเป็นแถวตามแนวถนนทุกสาย เกิดเป็นชุมชนเมืองย่อยตามถนนต่างๆ มีสถานศึกษาทั้งของรัฐบาลและเอกชน อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของสถานีรถไฟโดยสารในหลายเส้นทาง ซึ่งผู้คนสามารถเดินทางเชื่อมต่อระหว่างจังหวัด เช่น ไปยังอำเภอต่างๆ ของจังหวัด

ปัตตานี และนราธิวาส และยังมีพื้นที่ติดกับสถานีรถไฟอีกด้วย จึงเป็นจุดนัดพบ และการเดินทางระหว่างพื้นที่ของผู้คนทั้งจากจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส และจากจังหวัดอื่นๆ

ชุมชนย่านสายกลาง เป็นย่านเศรษฐกิจย่านหนึ่งของจังหวัดยะลา ที่มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างน้อยสองกลุ่มชาติพันธุ์ คือคนมลายูมุสลิมและคนไทยเชื้อสายจีน โดยทั้งสองกลุ่มนี้ได้ประกอบธุรกิจการค้าในหลากหลายลักษณะ เช่น ร้านทอง ร้านเสื้อผ้า ร้านเครื่องใช้ไฟฟ้า ร้านเครื่องสำอาง ร้านของที่ระลึก ร้านถ่ายรูป ร้านหนังสือ ร้านโทรศัพท์มือถือ และร้านนาฬิกา เป็นต้น ในขณะที่บริเวณโดยรอบของย่านนี้ก็ยังมีธนาคาร ห้างร้าน ตลาดสด สถานี

รถไฟยะลา และสถานีรถไฟโดยสารประเภทต่างๆ เช่น รถเมล์ รถแท็กซี่ และรถสองแถว เป็นต้น ที่รับโดยสารผู้คนระหว่างจังหวัดยะลากับพื้นที่อื่นๆ ด้วยลักษณะของย่านสายกลางและพื้นที่บริเวณโดยรอบดังกล่าวนี้ ผู้คนที่เข้าสู่เมืองยะลาจากนอกจะไปยังสถานที่อื่นๆ แล้ว ก็มีไม่น้อยที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์กับผู้ที่อยู่อาศัยหรือผู้ค้าขายในย่านสายกลางนี้

พื้นที่ศึกษาทั้งสองแห่ง แม้จะมีความเป็นเมืองที่มีลักษณะต่างกัน แต่ทั้งสองพื้นที่ก็สามารถเชื่อมโยงผู้คนทั้งจากในพื้นที่ ซึ่งจะไปมาระหว่างพื้นที่ ในลักษณะของการพักอาศัย หรือการพบปะญาติพี่น้อง เพื่อนพ้อง และกลุ่มสมาคม ส่วนผู้คนที่อยู่ภายนอกพื้นที่ทั้งสองดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่จะเข้ามาในเขตเมืองยะลาก็มักจะต้องผ่านบริเวณพื้นที่ทั้งสอง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เป็นแหล่งรวมของสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เช่น มีแหล่งจับจ่ายสินค้า เป็นแหล่งของการคมนาคมขนส่งที่หลากหลายที่สามารถเชื่อมโยงผู้คนจากพื้นที่อื่นกับพื้นที่ทั้งสองได้ และในระดับของพื้นที่ทางสังคมนั้นก็จะเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการจัดแสดงทางวัฒนธรรม เช่น เทศกาล การเดินขบวนในวาระต่างๆ ของหน่วยงานราชการ และเอกชน เป็นต้น

จากการศึกษาการสร้างควมหมายต่อตนเองของคนมลายูมุสลิมสะท้อนในประเด็น ภาษาพูด

คนมลายูมุสลิม
มีการเลือกรับ กับที่จะไม่รับ
ในการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรม
ที่สัมพันธ์กับบริบทของพื้นที่
และความเป็นลักษณะเฉพาะ
ของผู้คนในพื้นที่
ซึ่งบางสถานการณ์
ก็ต้องมีการช่วงชิง ต่อรอง

การแต่งกาย ชีวิตส่วนตัว และชีวิตที่ผูกติดกับการทำงาน ส่วนความเป็นตัวตนและพื้นที่ทางสังคมคนมลายูมุสลิมในเขตเมืองยะลา มีการสร้างตัวตนที่หลากหลายและแตกต่างกัน ภายใต้พื้นที่เมืองยะลาที่มีความเป็นเมืองและความหลากหลายของผู้คนกับบริบทความเป็นเมืองยะลา ความสัมพันธ์ของคนมลายูมุสลิมกับคนต่างชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์ของคนมลายูมุสลิมกับเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ของคนมลายูมุสลิมกับการทำงาน และความสัมพันธ์ของคนมลายูมุสลิมกับพื้นที่เมือง

ส่วนประเด็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนมลายูมุสลิมในเขตเมืองยะลา ปรากฏว่าคนมลายูมุสลิมมีการเลือกรับกับที่จะไม่รับในการปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับบริบทของพื้นที่ และความเป็นลักษณะเฉพาะของผู้คนในพื้นที่ ซึ่งบางสถานการณ์ก็ต้องมีการชว่งชิง ต่อรอง อีกทั้งการอยู่ร่วมกับคนมลายูมุสลิมเองและคนอื่นในพื้นที่ การแสดงความเป็นตัวตนก็มีลักษณะที่ต้องสร้างและยอมรับความหมาย การนิยามใส่รหัสพื้นที่ต่อสิ่งที่ได้พบเห็นและมีความสัมพันธ์ด้วย ซึ่งอัตลักษณ์ดังกล่าวอาจเป็นสิ่งที่หยุดนิ่งในขณะที่บางอย่างก็เป็นสิ่งที่มีการปรับเปลี่ยนขึ้นอยู่กับการเคลื่อนไหวและบริบทของการปรับเปลี่ยนตามช่วงเวลา ความทรงจำในพื้นที่ในอดีตผ่านการสะท้อนสภาพสังคมในอดีต ประสบการณ์การทำงาน พื้นที่ขอบเขตของรัฐ การข้ามพื้นที่ไปมา การปรับเปลี่ยนทางกายภาพ การนิยามความทรงจำต่อพื้นที่ และความสัมพันธ์ของกลุ่มคน โดยผ่านการชักชวนจากเพื่อน มองความสบายและสิ่งอำนวยความสะดวก มองทำเลที่ตั้งในการทำการค้า การหารายได้ และการประกอบอาชีพ รวมทั้งการให้ความหมายต่อพื้นที่เมืองยะลา โดยผ่านความหมายทางกายภาพ ภูมิประเทศ ความหมายที่รัฐกำหนด ความหมายตามที่มาและประวัติศาสตร์ ความหมายเชิงสัมพันธ์ของคน ความหมายพื้นที่ทางการค้า และมุมมองของคนมลายูมุสลิมต่อพื้นที่เมืองและชนบท ผ่านมุมมองเปรียบเทียบ ซึ่งการใช้ชีวิตมีภาคปฏิบัติที่หลากหลาย

ตามช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เป็นกลุ่มหนึ่งในสังคมอันหลากหลายที่มีความเคลื่อนไหว ความซับซ้อน เช่นเดียวกับคนกลุ่มอื่นในสังคม การนำเรื่องราวประสบการณ์ การใช้ชีวิตในแง่ต่างๆ ออกมา จึงเป็นการทำความเข้าใจคนมลายูมุสลิมในฐานะมนุษย์ที่มีการนึกคิด สำนึก คำพูด การดำเนินชีวิต หรือความเป็นชีวิตที่อาจสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม บริบทได้แตกต่างกันไปในแต่ละคน เพื่อสร้างและแสดงความเป็นตัวตนพร้อมกันไปด้วย

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีคุณค่าเป็นอย่างมาก ในการทำความเข้าใจความซับซ้อนและความเคลื่อนไหวที่มีอยู่ในตัวตนของคนมลายูมุสลิมที่ดำรงชีวิตในเขตเมืองยะลา รวมทั้งเหตุผลการสร้างพื้นที่ทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างคนมลายูมุสลิมกับคนอื่น ๆ ในบริบทของเมืองยะลา ■

เอกสารอ้างอิง

นิยามาล อาแะ. (2555). “ตัวตนคนมลายูมุสลิมในเขตเมืองยะลา”. วิทยานิพนธ์สาขาสังคมมานุษยวิทยาและสังคม. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่, สงขลา

